

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

וישלה

(חלק ב שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת וישלח, זיג כסלו, ה'תשפ"ה (א)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2024

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

וישלה ב

הרשע דכתיב עד אשר אבוא אל אדוני שעירה וכתיב⁸ ויעקב נסע סכותה".

רש"י איז מפרש⁹ די גמרא אז דער „דרך שעשה יעקב" מיינט, אז ער האָט עשוין געזאָגט – מפני סכנת נפשות – אַ זאָך וואָס איז ניט געווען אזוי געזאָגט האָט ער אים „אבוא אל אדוני שעירה" און דערנאָך איז „ויעקב נסע סכותה", וְגַם הלך עד שעיר¹⁰. און דערפון לערנט מען אַ הלכה פאַר יעדער אידן, אַז בשעת אַ נכרי פרעגט אים „להיכן הולך", דאַרף ער אים זאָגן דעם ניט ריכטיקן מקום, „ירחיב לו את הדרך": „אם¹¹ הי' צריך לו לילך עד פרסה יאמר לו ב' פרסאות אני צריך לילך, אולי¹² ימתין הנכרי מלהכותו עד פרסא שני' וזה יפרוש ממנו קודם לכן".

אין מדרש¹³ אָבער, אויפן פסוק „עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", שטייט: „חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו שהלך יעקב אבינו אצל עשו להר שעיר מימיו, אפשר יעקב איתי הי' ומרמה בו, אלא אימתי הי' הוא בא אצלו לעתיד לבוא הה"¹⁴ ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו". פון דעם מדרש זעט מען אַז יעקב האָט מלכתחילה געזאָגט אַ זאָך

א. איתא במשנה (אין מס' עבודה זרה)¹ אַז „לא יתייחד אדם עמהן (מיט אַ נכרי שלפני זה במשנה) מפני שחשודין על שפיכות דמים",

וידוע בפוסקים² אַז דאָס איז באומות הקדומות אָבער בזמן הזה זיינען נכרים ניט חשוד אויף דעם, ואדרבא כו'.

די גמרא³ איז מבאר ומפרט אין דעם: „ישראל שנזדמן לו נכרי⁴ בדרך טופלו לימינו כו" און דערנאָך איז די גמרא ממשיך⁵:

„שאלו להיכן הולך ירחיב לו את הדרך כדרך שעשה יעקב אבינו לעשו

(1) כב, א.

(2) ראה בהערה 5.

(3) ראה אנציקלופדיא תלמודית מע' גוי בתחלתו וש"נ. תשובת הר"ם שטערן בשו"ת חוות יאיר סי' סו (ואשתמטתי' באנצ' שם). וראה לקמן בפנים סי"ב ובהנסמן שם.

(4) שם כה, ב.

(5) לכאורה כן צריך להיות (ולא „עכו"ם" כבדפוסים שלפנינו), וכן הוא בכמה דפוסים; או „גוי" (דפוס א' דש"ס ועוד. כת"י מינכן. צילום כת"י ספרדי נ"י. תשי"ז), וכ"ה במשנה שבראש הפרק (כב, א) בכמה דפוסים וכת"י משניות וש"ס*. ברמב"ם דפוס רומי רמ (משא"כ בדפוסים שלפנינו) הל' רוצח פ"א ה"ז. שו"ע אדה"ז אור"ח ששפ"ב ס"א. ובס' חסרונות הש"ס בתחלת מס' ע"ז: „כל מקום שכתוב . . . עובדי כוכבים צ"ל [יוונים]. וכל מקום שכתוב כנעני בכל מס' ע"ז צ"ל [גוי]. ולהעיר מרמב"ם הל' מאכלות אסורות (דפוס הני"ל) פ"א ה"ח: כל מקום שנאמר גוי סתם הרי זה עובד ע"ז. וראה לקמן בפנים סעיף יב ובהערה 51. וראה אנצ' תלמודית שם.

(6) ועד"ז הוא (בשינוי לשון) בתוספתא שם פ"ג, א (בסופו). ירושלמי שם פ"ב ה"א. וראה לקמן הערה 37.

(7) פרשתנו לג, יד.

(8) שם, יז.

(9) ועד"ז בר"ן ופי' הר"ח שם.

(10) לשון רש"י ע"ז שם סעי' ד"ה נסע. ועד"ז בר"ן שם. ובר"ח: והלך הוא למקום אחר.

(11) לשון רש"י (ועד"ז בר"ן) ע"ז שם.

(12) כ"ה ברש"י שבש"ס. וברש"י שבע"י: אני רוצה לילך שמא כו'.

(13) ב"ר פע"ח, יד (בסופו). יל"ש כאן עה"פ

(רמז קלג).

(14) עובדי' א, כא.

(* וראה מהר"ם בתחלת המס'. זק"ם בריש המס' הגהה א.

בימי המשיח, אז לעת"ל וועט ער קומען קיין שעיר.

איז ניט מובן: רש"י לערנט דאָ (בפי' עה"ת) אז יעקב האָט געזאָגט אמת און ער אַליין איז מפרש בגמרא, אז פון „הרחיב לו את הדרך" ביי יעקב'ן לערנט מען אַרויס, אז מען זאָל זאָגן אַ דבר שאינו אמיתי כדי צו ניצל ווערן פון אַ נכרי?

מפרשים¹⁶ לערנען, אז כאָטש מ'לערנט עס אַרויס פון יעקב'ן — איז אָבער וויבאַלד אז יעקב איז מדתו מדת האמת, ווי דער מדרש הנ"ל איז מדגיש דאָ „יעקב אמיתי הי'“, איז אויך ווען ער האָט געזאָגט אַ לשון וואָס עשו האָט פאַרשטאַנען אַנדערש ווי די מציאות דערנאָך, איז אָבער דער דיבור געווען אַן אמת'ער; משא"כ באַ אַנדערע אידן, וואָס זיינען ניט בדרגתו של יעקב, מעגן זיי זאָגן ניט אמת מפני הסכנה.

עס איז אָבער שווער אַזוי צו לערנען: דער לשון הגמרא איז דאָך „ירחיב לו את הדרך כדרך שעשה יעקב“, אז דער „ירחיב לו את הדרך" ביי כל אדם, איז דער זעלבער דרך פון יעקב'ן — ומהיכא תיתי צו מקיל זיין?¹⁷

ג. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם הביאור אין דעם וואָס רש"י זאָגט בכלל דעם ענין „הרחיב לו הדרך כו" — דלכאורה איז דאָס אַ יתור לשון: עס וואָלט געווען מובן ווען ער זאָגט בלויז דעם המשך „(עד אשר אבוא אל אדוני

וואָס איז אינגאַנצן אמת) וואָס דערפאַר פרעגט דער מדרש: „ולא מצאנו שהלך יעקב אבינו אצל עשו להר שעיר מימיו“.

ב. בפשטות לערנט מען, אז דער פירוש פון מדרש און דער פירוש פון גמרא הנ"ל זיינען דעות חלוקות¹⁵: לדעת הגמרא האָט יעקב געזען סכנת נפשות מצד עשו'ן און דעריבער האָט יעקב אים געדאַרפט זאָגן אז ער גייט קיין שעיר, כאָטש אז ער האָט עס ניט געהאַט בדעה צו טאָן; משא"כ לויטן מדרש האָט יעקב ניט מורא געהאַט פאַר עשו'ן ובמילא איז ניט געווען קיין סיבה ער זאָל דאַרפן מרחיב זיין הדרך אז ער גייט קיין שעיר — און דעריבער דאַרף מען זאָגן אז ער האָט געמיינט „לעתיד לבא“.

געפינט מען אָבער, אז רש"י בפירושו על התורה, אויפן פסוק „עד אשר אבוא אל אדוני שעירה“, איז מחבר ביידע פירושים: „הרחיב לו הדרך שלא הי' דעתו ללכת אלא עד סוכות אמר אם דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואי אצלו והוא לא הלך (און גלייך דערנאָך איז רש"י ממשיך) ואימתי ילך בימי המשיח שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר שעיר“.

— ד.ה. אויך דער פירוש הגמרא (אז יעקב האָט ניט געהאַט בדעה צו גיין קיין שעיר און ער האָט אַזוי געזאָגט כדי „להרחיב לו הדרך“, אז ער זאָל אים ניט טאָן קיין „רעה“) שטימט מיט דעם וואָס דער מדרש זאָגט, אז יעקב'ס ווערטער זיינען ווי די מציאות: „ילך

16 ראה חדא"ג ועין יוסף ע"ז שם. ועוד. וראה נחלת יעקב על פירוש רש"י. יפה תואר (הארון), ידי משה ונזר הקודש (הארון) לבי"ר שם. ועוד.

17 בעיון יעקב לע"י ע"ז שם: אפשר ג"כ הכוונה בדרך זה כמו שעשה יעקב שלא שיקר לעשו דכוונתו הי' על לעתיד כו'. ע"ש. אבל רש"י בפירושו לשי"ס אינו מפרש כן, כנ"ל.

15 וכן משמע לכאורה בירושלמי ע"ז שם, שבגמרא למאמר הנ"ל איתא: א"ר הונא לא מצינו שהלך יעקב אבינו לשעיר א"ר יודן ברי' דרב לעתיד לבא כו'.

ס'איז בלאה"כ מוכח דערפון וואָס יעקב האָט מסביר געווען עשוין, ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים, דער הילוך וועט זיין פאַמע-לעך, אָפּשטעלנדיק זיך אָפּטער לרגל המלאכה והילדים וכו', ביז ער וועט ס'ס אָנקומען, אל אדוני שעירה"21.

קומט לפי"ז אויס, אַז דער סיום פון פירש"י, "ילך בימות המשיח" איז ניט נאָר ניט קיין סתירה צו "ירחיב לו את הדרך" בהתחלת פירושו, נאָר אדרבה, "ילך בימי המשיח" איז מפרש דעם "הרחיב לו הדרך": דער תכלית און ענדע פון "הרחבת" הדרך וועט זיין בימי המשיח.

[און דאָס וואָס רש"י זאָגט, "שלא הי' דעתו ללכת אלא עד סוכות" איז ניט כוונתו אַז יעקב האָט געמיינט צו גיין ביז סוכות און ניט ווייטער, דאָס איז דאָך היפך המפורש בכתוב אַז ער איז דערנאָך געגאַנגען אין שכם וכו' – נאָר: די איצ"ט טיקע הליכה, ווען עשו איז געגאַנגען "לדרכו שעירה" און אָנגעקומען אַהין (וישב) איז יעקב דעתו ללכת נאָר ביז סוכות און "נסע סוכותה" און זיך דאָרט אָפּגעשטעלט למשך זמן²², וכמפורש אין רש"י²³ אַז יעקב, "שהה שם (בסוכות) י"ח חודש" – ס'איז בלויז געווען אַ שעה' בדרך²⁴].

עפ"ז דאָרף מען פאַרשטיין לאידך

21) להעיר שבדפוס שני וכו"כ כתי" רש"י (שתח"י) ליתא התיבות, והוא לא הלך" שבדפוסים שלפנינו.

22) שהרי הי' בדרך לקיים מה שאמר לו ה' (ויצא לא, ג) שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך, שוב אל מקום יצחק אביו.

23) לג, יז.

24) וראה רש"י שם ס"פ תולדות. וישב לו, לד (ממגילה יז, א).

שעירה – אמר אם דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואי אצלו והוא לא הלך".

דער ביאור אין דעם איז: מיטן מקדים זיין דעם ענין, "הרחיב לו הדרך כו" מאַכט רש"י קלאָר, גלייך בתחילת פירושו, אַז יעקב'ס זאָגן, "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" איז כלל ניט געווען קיין דבור בלתי אמתית¹⁸,

דערמיט איז נאָר "הרחיב לו הדרך", וכפירוש הפשוט^{18*} פון "הרחיב" – דער דרך איז געוואָרן "ברייטער"¹⁹:

יעקב האָט ניט געמיינט צו פאַרלענגערן דעם דרך, אַז דער מקום הילוכו איז ווייטער ווי ער האָט באמת געמיינט (דעמולט וואָלט ער געדאַרפט זאָגן "הארץ לו הדרך"²⁰) –

נאָר די אריכות הדרך איז די זעלבע, נאָר דער "דרך" וועט זיין "ברייטער" – ער וועט דויערן מערער זמן, וועט זיין מיט הפסקים, שהיות וכו'; ווי

18) להעיר ממעשי ה' (מעשי אבות פל"ג), שבאמת קיים דברו שחנה במלכות שעיר. ע"ש. ובאברנאל מסרס את הכתוב, "יעבור נא אדוני לפני עבדו שעירה ואני אתנהלה לאטי" (כדי להרחיק את יעקב מן שוא ודבר כזב").

18*) כי אף שבפירושו לש"ס מפרש רש"י ל' "ירחיב" שבגמרא, "אם כו' פרסה יאמר לו ב' פרסאות" (אריכות הדרך) – הרי, כמדובר כמ"פ, רש"י כתב פירושו על התורה לפרש להלומד פשוטו של מקרא (לבן חמש למקרא); ולכן, גם במקום שמעתיק לשונות חז"ל, כוונתו בזה היא לפירוש הפשוט שלשון זה, אף שע"ז ההלכה כו' מתפרש באופן אחר – ראה לקמן ע' 199. ועוד.

19) באותו המקום (לא לפניו, או לאחריו) נעשית הרחבה.

20) כלשון הרגיל בכ"מ – דרך ארוכה. בדפוס ראשון דפרש"י (וכן בא' מכת"י רש"י שתח"י) "שלא הי' בדעתו לילך אלא עד סוכות ואמר לו שילך עד שעיר אמר כו"ל. אבל בדפוס שני וכו"כ כתי" רש"י שתח"י ליתא.

אָדער מ'דאַרף (עכ"פ לכתחילה) זוכן אָן אַנדער עצה²⁵].

ה. איז דער ביאור בזה: כמדובר כמה פעמים – סיי בפירושו על התורה און סיי בפירושו על הש"ס איז רש"י מפרש בדרך הפשט; נאָר: בפירושו על התורה איז „באתי לפשוטו של מקרא“, און בפירושו לש"ס איז ער מפרש לויטן דרך הפשט פון דער גמרא (אפילו ווען עס שטימט ניט מיט פשוטו של מקרא).

דער ענין הנ"ל אין גמרא איז בהמשך, אין דער סוגיא אַז נכרים זיינען „חשודין על שפיכת דמים“, וואָס בפשטות מיינט עס, אַז בשעת אַ נכרי פרעגט „להיכן הולד“, און ער איז דאָך חשוד על שפיכת דמים, איז אַ סימן אַז בדעתו להכות.

ועד"ז איז אויך פאַרשטאַנדיק פון פשטות הדגשת הגמרא (בנוגע ליעקב) – „כדרך שעשה יעקב אבינו לעשו הרשע“: דאָס וואָס יעקב האָט משנה געווען בדי-בורו איז געווען דערפאַר וואָס ער האָט געהאַט צו טאָן מיט „(עשו) הרשע“, זייענדיק אַ רשע האָט ער געהאַט בדעה „לעשות לו רעה“.

משא"כ אין פשוטו של מקרא, איז פון סיפור הכתובים ניט מוכח, אַז עשו האָט געזוכט צו טאָן יעקב'ן אַ „רעה“; אדרבה, אָנהויבנדיק פון פסוק²⁶ שבהתחלת הענין „וירץ עשו לקראתו ויחבקוהו ויפל על צוארו וישקוהו“²⁷ איז דער גאַנצער המשך הדיבור פון עשו'ן געווען בתוכן

גיסא: פאַרוואָס לערנט רש"י בפירושו לש"ס, אַז דער פירוש פון „ירחיב לו את הדרך, איז – „אם ה' צריך לו לילך עד פרסה יאמר לו ב' פרסאות אני צריך לילך“ (וואָס דאָס איז דאָך אַן אמירת ניט אמת)?

[און וויבאַלד אַז מען לערנט דאָס אָפּ פון „כדרך שעשה יעקב“, איז דערפון מובן כנ"ל, אַז אַזוי איז אויך געווען (לויט פרש"י לש"ס) ביי יעקב'ן] – היינט ווי איז עס מתאים לביאור הנ"ל?

ד. אויך דאַרף מען מבאר זיין דעם שינוי פון רש"י בפירושו לש"ס און בפירושו על התורה:

בפירושו על הש"ס, אויף „ירחיב לו את הדרך“, זאָגט ער, אַז דורך דעם וואָס „יאמר לו ב' פרסאות אני צריך לילך“, איז „אולי ימתין הנכרי מלהכות עד פרסה שני“. פון דעם לשון איז מובן, אַז מ'נעמט אָן אַז דער נכרי וויל זיכער „להכותו“, און דורכדעם וואָס ער וועט אים זאָגן „ב' פרסאות כו“, וועט ער אַפּוואַרטן („אולי ימתין“) „מלהכותו“. און וויבאַלד אַז דאָס איז „כדרך שעשה יעקב“, איז משמע, אַז אויך ביי יעקב איז אַזוי געווען.

אַבער בפירושו על התורה, ביי דעם „ירחיב לו הדרך“ ביי יעקב'ן, איז רש"י מדייק בלשונו: „אמר אַז דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואי אצלו“, דיינו אַז די באַוואַרעניש איז געווען על הספק – אַז דעתו לעשות לי רעה – ס'איז ניט קיין זיכערע זאָך, אַז עשו וויל אים טאָן אַ „רעה“.

[ולכאורה איז דאָס אויך אַ נפק"מ להלכה: צי מען מעג זיך באַנוצן מיט דער עצה פון „הרחבת הדרך“ אויך אין אַ פאַל, ווען ס'איז אַ ספק „אם דעתו (של הנכרי) לעשות .. רעה“,

25) ולהעיר ממדרש הגדול פרשתנו עה"פ עד אשר אבוא: היכן חזר לו אלא מכאן אמרו מותר לשנות בדברי שלום ר' נתן אומר מצוה כו.

26) לג, ד.

27) ובפרש"י שם שאפילו להודש ובברייתא נשקו, אלא שלא ה' בכל לבו. וראה לעיל ע' 148 ואילך.

קען מען אויך מסביר זיין שיטת הרמב"ם בהלכה זו, וז"ל הרמב"ם²⁹:

„אם שאלו לאן אתה הולך ירחיב לו את הדרך כדרך שהרחיב יעקב לעשו שנאמר עד אשר אבוא אל אדוני שעירה“.

איז ניט מובן: דער רמב"ם איז דאך א ספר פון הלכות – א ספר וואו די הלכות זיינען קלאַר אַרויסגעבראַכט כדי צו וויסן ווי אַזוי צו פירן זיך בפועל למעשה – פאַרוואָס טייטשט ניט אַפּ דער רמב"ם³⁰ וואָס עס מיינען די ווערטער „ירחיב לו את הדרך“³¹?

[אַזוי ווי דאָס ווערט אָפּגעטייטשט דורך מפרשי הגמרא³²; און אויך דער ב"י אין שולחן ערוך³³ זאָגט דעם דין ברור: „שאל לו להיכן אתה הולך אם הי' צריך לילך פרסה יאמר שתי פרסאות אני הולך“].

לכאורה וואָלט מען געקענט זאָגן בדוחק עכ"פּ, אַז לדעת הרמב"ם איז „ירחיב לו הדרך“ כולל צוויי ענינים: דער „ירחיב“ באַצייט זיך ניט נאָר צום דיבור וואָס מען דאַרף זאָגן דעם נכרי, נאָר דאָס מיינט אויך בנוגע – למעשה,

של חיבה וריעות, און אַזוי כפרט באַ דער אמירה אויף וועלכער יעקב האָט געענט-פערט „אבוא אל אדוני שעירה“ „נסעה ונלכה ואלכה לנגדך – טובה זו אעשה לך“²⁸ – במילא איז דאָס ניט מער ווי אַ חשש: וויבאַלד עשו איז פאַרט געווען לאַנגע יאָרן אַ שונא לייעקב, האָט יעקב זיך באַוואַרנט מיט אַ זהירות נוספת „אם דעתו לעשות לי רעה“.

ו. און דאָס איז דער חילוק צווישן פירש"י עה"ת און פירש"י על הש"ס:

בשעת מען רעדט וועגן (עשו הרשע, ועד"ז בכלל וועגן) אַ גוי אַ רשע החשוד על שפיכת דמים, איז זיין שאלה „לאן אתה הולך“ ווייזט אַז „בדעתו להכותו“ – אַ מצב פון סכנה, און מ'דאַרף דעריבער זיך באַנוצן מיטן מיטל פון אַ דיבור שאינו אמת כדי להנצל פון דער סכנה: „אם הי' צריך לו לילך עד פרסה יאמר לו ב' פרסאות אני צריך לילך“, וואָס דערמיט קען ער אָפּשטופן די סכנה, אַז דער נכרי וועט אַפּוואַרטן „מלהכותו עד פרסה שני' וזה יפרוש ממנו קודם לכן“.

משא"כ לפי פשוטו של מקרא, איז גע-ווען בלויז אַ חשש וספק – „אם דעתו לעשות לי רעה“, און אויף צו אַראָפּנע-מען דעם חשש פון סכנה איז מספיק די אמירה „עד אשר אבוא אל אדוני שעירה“ באופן פון „הרחיב לו הדרך“.

ז. פון די ענינים מופלאים ע"ד ההלכה וואָס מען קען אַרויסנעמען פון פירש"י:

לויט דעם ביאור הנ"ל אויף רש"י לשון „הרחיב לו הדרך“ [אַז ניט האריך אַנגעבנדיק אַ מקום וואָס איז ווייטער ווי דער אָרט וואו מען האָט בדעה צו גיין, נאָר מ'איז מרחיב דעם דרך גופא] –

(29) הל' רוצח ושמירת נפש פ"ב ה"ח.
(30) ולהעיר בענינינו שבהלכה שלפנ"ו (ה"ז) על הדין דהיו עולין במעלה או יורדין בירידה לא יהי' ישראל למטה כו' אלא ישראל למעלה כו', מוסיף ביאור „שמא יפול עליו להמיתו“, שאינו בגמרא שם.

(31) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות כד (וש"ג): אע"ג דהרמב"ם סידרא ולישנא דמתני' נקט . . הרמב"ם דבתראה הוא . . הו"ל לפרש ולא לסתום דבריו. אבל ראה שד"ח כללי הפוסקים (סי' ה אות א) שמסיק כהדיעות שהרמב"ם דרכו לתפוס לשון התלמוד בקיצור ומה שנפרש בלשון התלמוד נפרש בלשוננו.

(32) רש"י שם. ר"ן ור"ח שם.

(33) יו"ד סקנ"ג ס"ג. וראה לבוש שם. משא"כ בטור שם שכתב רק „שאלו לו להיכן אתה הולך ירחיב לו הדרך“.

(28) לג, יב. ובפרש"י.

טערן פון אַ נכרי (וועלכער איז חשוד על שפיכת דמים) – האָט שוין דער רמב"ם געזאָגט אין דער פריערדיקער הלכה³⁹: „ולא⁴⁰ יתלוה עמהן בדרך“⁴¹ –

איז דערפאַר מחוורתא אַז „ירחיב לו את הדרך“ איז אויך לויטן רמב"ם גע- מיינט דער דיבור (אַלס ענטפער אויף שאלתו של הנכרי „לאן אתה הולך“).

והדרא קושיא לדוכתא: פאַרוואָס זאָגט ניט דער רמב"ם דעם טייטש פון „ירחיב לו את הדרך“?

ע"ד רוחו תשימו בין עדר לעדר³⁴: מ'דאַרף זיך (בהדרג) דערווייטערן פון דעם נכרי³⁵.

[ועפ"ז יומתק דיוק הלשון אין רמב"ם: „כדרך שהרחיב יעקב לעשו שנאמר³⁶ עד אשר אבוא אל אדוני שעירה“ – און ניט מער כדיוק, לכאורה (וכלשוון התוספתא) „שאמר עד אשר אבוא אל אדוני שעירה“³⁷]

אַבער אין צוגאַב וואָס דאָס איז אַ דוחק גדול³⁸ – איז דער ענין – אַז גייענדיק בדרך דאַרף מען זיך דערוויי-

34 פרשתנו לב, יז.

35 שמניח לנכרי שילך לפניו והוא ילך לאט לאט באופן שישאר רחוק מן הנכרי בדרך. ובא בהמשך להתחלת הדיבור בגמרא ורמב"ם „ישראל שנודמן לו נכרי בדרך טופלו כו“, דאם שאלו להיכן הולך צריך להוסיף בשמירתו והגנתו, שלכן ירחיב לו הדרך, שיתרחק ממנו. וזה שירחיב לו הדרך נאמר לבסוף י"ל כי גם הבבות שבינתיים (היו עולין במעלה . . . ואל ישוח לפניו) מדובר בהיותו בדרך, ובא בהמשך להדין דישראל שנודמן לו נכרי בדרך. 36 ועד"ז בגמרא „דכתיב עד אשר אבוא אל אדוני שעירה“, ולא „שאמר“, או „כמו שאמר יעקב“ (ע"ז הלשון בתוספתא וירושלמי שבהערה הבאה).

37 ולכאורה כן הוא הפירוש בתוספתא וירושלמי (הנ"ל הערה 6). – ומתורץ עפ"ז הלשון שם „ירחיב לו דרך (ואח"כ ממש"ך) שאלו להיכן אתה הולך מפליגו כדרך שאמר יעקב כו“ (ל' התוספתא שם. ועד"ז בירושלמי) – דשקו"ט במפרשים ככפל הלשון ועוד (ראה חסדי דוד לתוספתא שם ועוד) – שיש לומר שהם ב' דינים: א) „ירחיב לו הדרך“ – במעשה, וזה צריכים לעשות (לדעת התוספתא והירושלמי) גם אם לא שאלו היכן אתה הולך,

[ולכן הלשון בתוספתא וירושלמי בוא"ו המוסיף – „ירחיב“, ומרחיב – כי בא הוסיפה עמ"ש לפני דנדבק ישראל עם הנכרי בדרך ונתנו לימין, והיינו, שנוסף לזה שצריך ליתנו לימין צריך גם להרחיב לו הדרך].

ב) אם שאלו להיכן אתה הולך אז מפליגו כדרך שאמר יעקב לעשו – ע"י אמירתו.

38 וכן בגמרא, דהרי בגמ' בא תיכף בהמשך לזה ב' מעשיות איך שאמר לו הן דרך רחבה יותר (ראה לקמן בפנים ס"י).

39 בהל' רוצח שם ה"ז.

40 דאף דיתלוה פירושו בפשטות שהוא (מעצמו) לא יתלוה (ילך) עמהן בדרך, ואם שאלו לאן אתה הולך ה"ז לכאורה כאשר פגע הנכרי בדרך, הרי לכאורה אין חילוק, דלאחרי שידעינו דלא יתלוה עמהן בדרך, מובן (ובמכש"כ) שצריך להשתדל כאשר פגע נכרי בדרך שלא ילך עמו ביחד. ובפרט את"ל (ראה הערה הבאה) דמקור דברי הרמב"ם הוא מע"ז שם.

41 בכסף משנה מצייין על ב' ההלכות (הלכה ז' וח') „בפרק ב' דע"ז“. אבל דין זה ד"לא יתלוה עמהן בדרך" לא מצאתי בע"ז שם (לפנינו)*. ולכאורה י"ל דמקורו מ"ר (שם, טו) עה"פ ויאמר לו עשו אציינה נא עמך גו' – „בקש ללותו ולא קבל עליו“. אבל משם מוכח רק שחשודין על הגזל (כהמעשה שהובא מרבי ולא הגיע לעכו עד שמכר הסוס שלו), כמפורש במפרשי המדרש שם (יפ"ת, ונזר הקדש הארוך). אבל ברמב"ם הובא זה בההלכה שבה מדובר ע"ד שגוים חשודין על שפיכת דמים. וע"פ הנ"ל הערה 37 אולי יש לומר שמקורו מתוספתא וירושלמי הנ"ל, שכתבים „ירחיב לו הדרך“ בבבא בפ"ע לפני „שאלו לאן אתה הולך“ (כנ"ל בהערה שם). ובפשטות יותר י"ל דגם זה נלמד מגמרא דידן בע"ז, „ישראל שנודמן לו נכרי בדרך“ ולא נקט „ישראל שהולך עמו בדרך“, שמהו מובן דאין לישראל להתלוה עמו בדרך (מעצמו) – ראה עיון יעקב לע"י שם. ועפ"ז מובן הכס"מ (שבתחלת ההערה).

* בע"ז טו, ב לגירסת הר"י: „ואין מתלזין עמהן“ (בדרך – גי' הר"ז בר"ק). אבל בגמ' לפנינו וכן בתוספתא שם ליתא. ובכל אופן אינו בפ"ב דע"ז.

„ירחיב לו את הדרך” בא יעדן אידן – ער דאַרף פאַר דעם נכרי ברייטער מאַכן דעם דרך אין וועלכן ער גייט, אַז עס וועט געדויערן אַ סך צייט ביז ער וועט קומען למקום פלוני (הרחבת הדרך אין זמן), וואָס דורך דעם וועט דער נכרי אויפגעבן זיין מחשבה צו טאָן אים אַ רעה (ווייל ער ווייס ניט ווי לאַנג דער איד וועט זיך פאַרזאַמען בדרך).

ועפ”ז איז מדויק דער לשון הרמב”ם – כדרך שהרחיב יעקב לעשו שנאמר עד אשר אבוא אל אדוני שעירה: די הרחבת הדרך ביי יעקב’ן איז באַשטאַנען אין זיין זאָגן „עד אשר אבוא אל אדוני שעירה” (אַז עס וועט געדויערן אַן אונבעשטימטער זמן (לרגל המלאכה והילדים) ביז ער וועט אַהינצו אַנקומען), וואָס פון דעם לערנט מען אַפּ אַז יעדער איד דאַרף (זאָגן באופן אַז ער זאָל) „מרחיב” זיין דעם דרך (וואָס אין דעם – אין הרחבת הדרך – איז ניט נוגע דער פסוק „ויעקב נסע סכותה”)⁴⁶.

און דעריבער איז דער רמב”ם אויך משמיט די ווערטער „(יעקב) אבינו (לעשו) הרשע” – ווייל דעת רמב”ם איז, אַז דאָס וואָס יעקב האָט זיך באַוואַרנט (דורך „הרחיב”) פון עשו, איז ניט ווייל ער איז געווען זיכער אַז עשו הרשע וועט אים טאָן אַ רעה⁴⁷ –

46 ומה שבגמרא מובא גם הפסוק „ויעקב נסע סכותה” – יש לומר (לדעת הרמב”ם) שאין זה ראי’ על זה שיעקב הרחיב לו הדרך, כ”א להורות איך הועילה עצה זו (להרחיב לו הדרך) להיפטר מעשו בפועל.

47 ויש לומר שהרמב”ם יפרש, שלפי הגירסא בגמרא „יעקב אבינו לעשו הרשע” – הכוונה בזה לרמז למהלכה היא כידוע שעשו שונא ליעקב” (ספרי בהעלותך ט, י”ד (ב”ר פ”ע, ט) הובא בפרש”י פרשתנו לג, ד) – היינו שנאת עשו

ח. אויך זיינען דאָ נאָך כו”כ דיוקים אין לשון הרמב”ם:

(א) דער רמב”ם ברענגט נאָר דעם פסוק „עד אשר אבוא אל אדוני שעירה” און ניט דעם צווייטן פסוק (וואָס ברענגט זיך אין גמרא) „ויעקב נסע סכותה”. ול- כאורה: די ראי’, אַז מיט זיין זאָגן „עד אשר אבוא אל אדוני שעירה” האָט יעקב „מרחיב” געווען דעם דרך איז דערפון וואָס „ויעקב נסע (ניט „שעירה”, נאָר) סכותה” – און דער רמב”ם איז משמיט דעם פסוק⁴²?

(ב) אין גמרא איז דער לשון „כדרך שעשה יעקב”⁴³, און דער רמב”ם איז משנה און שרייבט „כדרך שהרחיב יעקב”⁴⁴.

(ג) אין גמרא איז דער לשון „יעקב אבינו לעשו הרשע”⁴³, און דער רמב”ם איז משמיט⁴⁵ די תוארים און שרייבט: „יעקב לעשו”⁴⁴.

ט. ע”פ הנ”ל (בביאור פירוש רש”י על התורה) קען מען זאָגן, אַז דער רמב”ם האַלט, אַז דאָס איז דער פירוש אין דין

42 גם בר”ח ע”ז שם לא הביא פסוק הב’ וכתבי ויעקב נסע סכותה רק פסוק הא’ עד אשר אבוא, אבל הרי ממשיך „כמה שעשה יעקב . . והלך הוא למקום אחר”. משא”כ ברמב”ם.

43 ועד”ז הוא בע”י ע”ז שם. ובצילום (כת”י מט’ ע”ז הנ”ל הערה 5.

44 בפשטות י”ל שכן היתה גירסת הרמב”ם בגמ’. והרי כ”ה הגירסא ביל”ש שם. וכ”כ הרי”ף, רא”ש ומאירי ע”ז שם „כדרך שהרחיב יעקב לעשו”. וכ”ה בדק”ט שם*. אבל בר”ח שם „כמה שעשה”. ועד”ז בכת”י מט’ ע”ז הנ”ל.

ובכל אופן טעמא בעי לחילוק הגירסאות. 45 להעיר מלשונו שם פ”ח ה”ב ואילך „משה רבינו” „לאברהם אבינו”.

(* אבל שם הובא בתחלת המאמר „ירחיק לו את הדרך”. ודאה לעיל סעיף ג.)

ווייטער וועג בעת זיי זיינען געגאנגען נאָר למקום קרוב⁴⁹.

קען מען דאָך ניט לערנען אַז „ירחיב“ (אין גמרא) איז כנ"ל (אַז ער זאָגט אים ניט אַ ליגן דורך פאַרלענגערן דעם דרך (ווייטער ווי ער וועט גיין), נאָר ער „פאַרברייטערט“ בלויז דעם זעלבן דרך (מיט שהי' בזמן)).

יא. ויש לומר הביאור בזה: רש"י און דער רמב"ם זיינען מחולק אין דער הגדרת הסכנה פאַרן אידן מצד דעם נכרי וואָס „שאלו להיכן הולך“: מען קען דאָס לערנען אויף צוויי אופנים: דאָס איז אין זעלבן גדר סכנה ווי די פריערדיקע דינים (הנ"ל) אין גמרא, אָדער דאָס האָט אַ גדר מיוחד:

מצד דעם וואָס נכרים בכלל זיינען „חשודים על שפיכות דמים“, זיינען חל כמה פרטי דינים אויף אַ אידן ווי אַזוי ער דאַרף זיך אָפּהיטן: „לא יתייחד אדם עמהן“, „גזדמן לו נכרי בדרך טופלו לימינו“, „היו עולין במעלה או יורדין בירידה לא יהא ישראל למטה ונכרי למעלה וכו'“.

קען מען זאָגן:

א) עד"ז איז אין דעם דין וואָס קומט גלייך בהמשך לזה אין גמרא „שאלו להיכן הולך“: דאָס איז נאָך אַ מצב ביי וועלכן אַ איד דאַרף זיך באַוואַרענען פון אַ נכרי (מצד דעם כללות'דיקן חשד אויף נכרים).

ב) אויב „שאלו להיכן הולך“: איז אַנדערש, האַרבער ווי די פריערדיקע דינים אין גמרא וועלכע זיינען מיוסד

49 בעיון יעקב לעי" שם מפרש דתלמידי רע"ק התכוונו גיב לילך אחיב לעכו ולא ששיקרו, וכן רב מנשה אפשר שאיירי בכה"ג. אבל לכאורה זהו דלא כפירוש הפשוט בגמרא.

וואָרום, אדרבה: דעמולט איז געווען אַ מצב אַז עשו האָט אַרויסגעוויזן אחוה צו יעקב'ן (כנ"ל בביאור פירוש רש"י), נאָר דאָס איז געווען אַ זהירות נוספת מצד יעקב (כנ"ל).

יוד. מען דאַרף אָבער פאַרשטיין: גלייך נאָך דעם דין „שאלו להיכן הולך, ירחיב לו הדרך“, ברענגט די גמרא צוויי מעשיות פון וועלכע ס'איז מוכח (ולכאור' רה מפורש) אַז דער פירוש פון „ירחיב“ איז ווי פירוש הנ"ל פון רש"י על הש"ס, וז"ל הגמרא:

„מעשה בתלמידי רע"ק שהיו הולכים לכזיב, פגעו בהן לסטים, אמרו להן לאן אתם הולכים, אמרו להן לעכו, כיון שהגיעו לכזיב פירשו, אמרו להן [תלמידין] מי אתם אמרו להן תלמידי רע"ק, אמרו להן אשרי רע"ק ותלמידיו שלא פגע בהן אדם רע מעולם“. און דערנאָך ברענגט די גמרא אַ צווייטע מעשה מעין זו: „רב מנשה הוא אזל לבי תורתא פגעו ב' גנבי כו'“, און דער המשך איז געווען ע"ד ווי אין דער מעשה מיט תלמידי ר' עקיבא.

בפשטות, קומען די מעשיות אין גמרא אַלס רא"י והוכחה פון אַ מעשה רב צום פריערדיקן דין „שאלו להיכן הולך ירחיב לו את הדרך“ – פון זיי זעט מען ווי דער ענין פון „ירחיב“ האָט מציל געווען⁴⁸.

און דאַרטן האָבן זיי דאָך געזאָגט ניט אמת, אַז זיי גייען למקום פון אַ

ליעקב בכלל, ולא באותו זמן פרטי. או שתוארים אלו בש"ס על יעקב ועשו באים עד" (יומא לח, ב. בר פמ"ט, א. אגדת בראשית פ"ד. תנחומא (באבער) נח ט. רש"י ר"פ נח. וירא יח, יח) זכר צדיק לברכה גו' כיון שהזכירו כו' ואינו נוגע להלכה.

48 ראה פי' ר"ח שם „הרחיב להן את הדרך ואמר להן לפומבדיתא כו'“.

בזמן הזה (אויף אַזויפיל) דער איסור פון
להתייחד עם נכרי וכיו"ב⁵³ –

ווערט די שאלה ווי איז דער דין אין
פּאַל פון „שאלו להיכן הולך“: לפי אופן
הא' אַז דער דין פון „ירחיב לו הדרך“
איז מצד דעם חשד אויף נכרים בכלל –
איז בזמן הזה ווען נכרים זיינען שוין ניט
חשוד על שפיכות דמים, פּאַלט אָפּ אויך
דער חשד ביי „שאלו כו“ און מ'דאַרף
זיך ניט באַוואַרענען אַז ירחיב לו הדרך;

לויט דעם צווייטן אופן, אַז אויב
„שאלו להיכן הולך“ איז דאָס ניט אַ
חשד, נאָר „ברי היקא" כנל" – דאַרף
זיין „ירחיב לו הדרך" אויך בזמן הזה⁵⁴.

ווינציאה ש"י (וכן בדפוס ווינציאה שכ"ד) – בחיי
הבי' – ליתא וגם כ' להלכה בשו"ע או"ח סי' כ"ב
דאין מוכרין מלית מצוייט לעכו"ם שמא יתלוה עם
ישראל בדרך ויהרגנו. וכן בשו"ע אדה"ז שם ס"ו.
בכאר הגולה לשו"ע חו"מ סתכ"ה – בהדין
דאסור להציל עכו"ם – כתב (ס"ק ש) „לא אמרו
חז"ל דבר זה אלא על העכו"ם שהיו בזמניהם שהיו
עובדי כו' אבל אלו הגוים אשר אנחנו . . חוסים
בצל כו' לא די שאין איסור להצילן אלא אפילו
מחוייבים להתפלל בשלומה כו'“ (וכ"ה גם בדפוס
ראשון (אמ"ד תכד) של באר הגולה) – אבל לא כתבו
בדין דחשודין על שפיכת דמים.
53) להעיר משו"ע אדה"ז סי' שפב ס"א: ולפי
שאינו מצוי שידור ישראל א' עם גוי בחצר מפני
שיחוש לעצמו שמא יהרגנו כי הגוי חשודי' על
ש"ד.

ובשו"ע אדה"ז או"ח שם: שהרי הוא לבוש
בציצית ויתלוה עמו בדרך ויהרגנו הנכרי שהכנעני
חשוד על שפיכת דמים.

54) ש"ל שאין הכוונה (להדיעה בחות יאיר*)
שהגוים שבזמננו נשתנו טבעם ואינם שייכים
לשפ"ד, כ"א דאין רגילין בכך כו' ומכין ועונשים
כו' (כמובן מדבריו. ועיי"ש שכתב שהנ"ל כתב רק
ללמוד זכות על הנשים כו', אבל הזהיר בני מדינתו
שאשה לא תלך לבית ערל בלי שומר). וא"כ מובן
דכאשר גוי שאלו להיכן הולך, ה"ז מורה (לדעת
רש"י) שדעתו להזיק.

אויף דער הנחה אַז סתם נכרים זיינען
חשודין אויף שפיכות דמים, ווייל דאָס
וואָס „שאלו וכו" איז אַ רא"י מוכחח אַז
דער נכרי בפרט וויל דעם אידן שלעכטס
טאָן: דערמיט וואָס ער פרעגט „להיכן
הולך" גייט ער אַרויס פון דעם גדר
„דחשוד“ פון נכרים בכלל און ער איז בגדר
פון „ברי היקא".

יב. ויש לומר, אַז (איינער פון) די
נפק"מ להלכה צווישן די צוויי אופנים
איז:

לדעת הפוסקים⁵⁰ אַז בזמן הזה⁵¹ זיינען
נכרים „אין רגילין בכך (אויף שפ"ד),
ואדרבה מכין ועונשין חיוב מיתה על
הרוצח, לא מקרי חשידי אשפיכת דמים
בזמן הזה“⁵² – און דעריבער איז ניטאָ

50) שו"ת חות יאיר (הנ"ל הערה 3)*, המאירי
(ראה בהערה הבאה).

51) לכאורה מדברי התשובה בחו"י מובן שמפרש
דמ"ש שגוים חשודין על שפ"ד היינו נכרי ולא
עובד ע"ז. וכן משמע דעת אדה"ז (שהובא בהערה
53). אבל במאירי ע"ז (כו, א ד"ה הרבה וד"ה הגוים)
דזה שבזמנים אלו אין אדם נוהר מדברים אלו כלל
כי הם כולם על אומות הקדומות שלא היו גדורות
בדרכי הדתות והן אדוקות ומתמידות בעבודת
אלילים כו' עקרי ע"ז. הא כל שהוא מעובדי
האלהות אע"פ שאינו מכלל הדת אינו בדין זה
(דחשודין על שפ"ד וגזל) כו'. ועד"ז כתב בכ"מ במס'
ע"ז (לענין סתם גוי בכמה דינים) ובמס' ב"ק לו, ב.
קיג, ב. ועוד. וראה לעיל הערה 5.

52) ביו"ד ריש סי' קנג דפוס ווילנא (וצילום
ממנו) נדפסה הערה: כל הדינים בסימן קנג קנד קנה
קנו נאמרו רק על זמן התלמוד שאז היו עובדי
כוכבים פראים כו' אבל עתה כבר תמו כו' ולכן אין
הדינים הללו נהוגים עוד בישראל בזה"ז –
אבל כנראה הערה זו נכתבה מחמת הצענוור, כי
בדפוסים ישנים (כמו: וינציאה שנג) ליתא הערה
זו.

בב"י לטור או"ח סי' כ: לפי שהיו חשודיים על
שפ"ד בימים הקדמונים. אבל כנראה זה נוסף מחמת
צענוור, כי בדפוס (הראשון של הבית יוסף)

(* ולכאורה לדעת המאירי אינו כן – ראה לשוננו
שנתקן לעיל בהערה שם.

(* אבל ראה שם סי' עג.

דערפון מוכת, אַז אויך דער דין איז בדומה אין זיין גדר צו זיי⁵⁶ – אויך ווען „שאלו להיכן הולך“ ווערט ניט „ברי היקא“; עס איז נאָר נאָך אַ פרט אין דעם דין כללי פון נכרים „חשודין על שפיכות דמים“.

און דערפאַר לערנט דער רמב"ם אַז די עצה דערצו איז „ירחיב לו את הדרך כדרך שהרחיב יעקב לעשו שנאמר עד אשר אבוא אל אדוני שעירה“ – אויס־ברייטערן דעם וועג אין וועלכן ער גייט (כנ"ל בארוכה) – ניט זאָגן דעם מקום וואו ער גייט שוין איצט, נאָר ענטפערן אַז ער האָט אַ „ברייטע“ וועג, ער גייט זיך זאַמען בדרך ביז וואַנעט ער וועט אַנקומען למחוז חפצו; וואָס מיט דער אמירה ווערט מען פטור פון דער סכנה כנ"ל.

[און דאָס איז בדוגמא צום מצב ביי יעקב ועשו וואו ס'איז ניט געווען בשעת מעשה ברי היקא מצד עשו, ס'איז געווען, פאַרקערט, דיבור של חיבה כו, כנ"ל בארוכה]^{56*}.

און דאָס וואָס די גמרא ברענגט דערנאָך די צוויי סיפורים הנ"ל – איז דאָס לדעת הרמב"ם אַ דין נוסף⁵⁷: אויב ברי היקא, ווי באַ לסטים אָדער גנבי, איז דער דין (ניט „ירחיב לו הדרך“, ווי באַ סתם אַ נכרי וואָס „שאלו להיכן הולך“,

יג. עפ"ז יש לומר, אַז דאָס איז די פלוגתא צווישן רש"י און רמב"ם:

רש"י בפירושו לש"ס האַלט כאופן הב', אַז „שאלו להיכן הולך“ האָט דער נכרי פרטי אַ דין מיוחד – ס'איז מוכחא מילתא אַז ער וויל מזיק זיין דעם אידן.

און רש"י לערנט עס אָפּ פון פשט הגמרא וואָס בהמשך צו דעם דין פון „ירחיב לו הדרך“ ברענגט מען די צוויי מעשיות הנ"ל, וועגן „פגעו בהן לסטים“ און וועגן „פגעו ב' גנבי“: דערמיט לערנט די גמרא (לדעת רש"י) אַז ביי „שאלו להיכן הולך“ האָט דער נכרי דעם גדר פון מזיק וודאי – בדוגמת „לסטים“, ו„גנבי“⁵⁵,

דעריבער לערנט רש"י, אַז מען דאַרף זיך דאָן באַוואַרענען ככל האפשר: ניט נאָר אַ דיבור בעלמא (בכדי דער נכרי זאָל אויפהערן טראַכטן להזיק את הישראל), נאָר מען דאַרף מטעה זיין דעם גוי בסגנון ברור: „אם ה' צריך לו לילך עד פרסה יאמר לו ב' פרסאות אני צריך לילך, אולי ימתין העובד כוכבים מלהכותו עד פרסה שני, וזה יפירוש ממנו קודם לכן“

[און דאָס לערנט מען אָפּ „כדרך שנעשה יעקב אבינו לעשו הרשע, כנ"ל בארוכה].

און ווי מען זעט עס אינעם מעשה רב פון די צוויי סיפורים הנ"ל אין גמרא, אַז אויך אין דעם פאַל פון שאלו, „ברי היקא“ האָט די עצה געהאָלפן צו פטור ווערן פון דער סכנה.

דער רמב"ם אָבער האַלט, אַז וויבאַלד דער דין („שאלו כו“) קומט בהמשך צו די פריערדיקע דינים אין גמרא, איז

(56) וזה שהרמב"ם כתבו בהלכה בפ"ע, כי שאני דין זה שהוא באמירה, משא"כ הדינים שלפנ"ז שהזירות מהנכרי היא ע"י הנהגה במעשה (או העדר העשי, כמו אל ישות לפניו).

(56*) והיינו שמיעקב למדין: (א) שזה נכנס בדין הכללי חשודין על שפיכת דמים. (ב) אשר הדרך להזהר מזה הוא ע"י אמירה „עד אשר אבוא“, הרחבת הדרך.

(57) להעיר מב' הגירסאות: בגמ' (ועד"ז ברי"ף ועוד), „מעשה“ (בלא וא"ו), ובע"י (ועד"ז בילקוט ורא"ש שם), „מעשה“ (בוא"ו).

(55) וראה בגמרא שם ובפרש"י ד"ה לסטים דישאלים היו.

די הסברה בזה:

דאָס וואָס אַ גוי (און גוי'אישקייט) קען האָבן אַ שליטה ח"ו אויף אַ אידן, איז דאָס בשעת דער איד פירט זיך אין אַן אופן אַז זיין „אַרט" איז אין גלות ביי דעם גוי; און דעריבער, מיינט דער גוי אַז דער איד איז „באמת" אונטער זיין שליטה.

בשעת אָבער אַ איד איז „מרחיב לו הדרך" – ער זאָגט דעם גוי אַז זיין געפינען זיך אין גלות איז בלויז אַן אָפּשטעל באַמצע הדרך; ער האַלט אין מיטן דער הליכה פן „עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" – צו דער גאולה, וואָס דעמולט וועט זיין פאַרקערט: „ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה" –

זיין געפינען זיך בגלות איז די הכנה, דער דרך און גיין צו דער גאולה: מען האַלט אין דער עבודה פון מברר זיין דעם עולם, צו דורכברעכן דעם חושך העולם פון עולם הזה דורך נר מצוה ותורה אור, צוגרייטן די וועלט צו דער גאולה העתידה, ווען⁶³, „והי' לך ה' לאור עולם וגו'"⁶⁴, „והלכו גוים לאורך וגו'"⁶⁵, „ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"⁶⁶ –

און דעמולט בעת ההכנה להגאולה ווערט בטל דער כח פון גוי'אישקייט ובמילא – פונעם גוי און ער פארלירט זיין שליטה אויף אַ אידן;

ביי אידן ווערט אַ מצב של מנוחה, אַז נאָך גייענדיק אין דער הליכה פון „דרך הגלות אל הגאולה", נאָך איידער מען

נאָר) אַז דער איד זאָל אים אָנגעבן אַ ווייטערדיקן מקום פון דעם וואוהין ער גייט באמת⁶⁸; און דורכדעם „אולי ימתין" מיט זיין היזק ביזן ווייטערדיקן מקום, ובינתיים וועלן זיי זיך פורש זיין מהם⁶⁹.

יד. דער ביאור בפנימיות העינים:

ס'איז ידוע⁶⁰ אַז בשעת מען לערנט אַרויס איין ענין פון אַ צווייטן אין תורה, איז דער ביאור בזה, אַז דער ענין המלמד איז די סיבה וואָס פון אים ווערט מסובב ונמשך דאָס וואָס עס קומט צו אין דעם דבר הנלמד.

ועד"ז בעניננו: דאָס וואָס אַ איד במשך כל הזמנים ובכל הדורות ווערט געראַטעוועט פון אַ נכרי וואָס „שאלו להיכן אתה הולך", איז דורך דעם וואָס אין דעם איז פאַראַן (בפנימיות) דער דרך שהרחיב יעקב⁶¹ – „עד אשר אבוא אל אדוני שעירה"⁶².

(58) ומה שלא הביאו הרמב"ם בפירוש להלכה – אולי י"ל כיון שלא נאמר בגמ' בפירוש, בסגנון של דין והלכה כ"א סיפור מעשה. וראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב ואות ה. שד"ח כללי הפוסקים שבהערה 31. וראה בהערה הבאה. ועצ"ע.

(59) ואולי י"ל דעד"ז הוא לדעת הרי"ף והרא"ש ע"ז שם, שהעתיקו מעשה בתלמידי רע"ק שבגמרא* אף שהם ספרי פסקי הלכות. כי באו להשמיענו עוד דין כאשר ברי היזקא.

(60) ראה לקו"ש ח"ה ע' 241. ח"ו ע' 26. חכ"א ע' 74.

(61) להעיר ממחז"ל מעשה אבות סימן לבנים (ראה תנחומא לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך יב, ו. ת"ח לך פג, סע"ג ואילך. וראה לקו"ש חט"ו ע' 76).

(62) להעיר מפענח רזא כאן: ואני אתנהלה לאטי לסבול צרת הגלויות כו'.

(63) ראה תניא פל"ו.

(64) ישעי' ס, יט.

(65) שם, ג.

(66) ישעי' מ, ה.

(* כי דחוק לומר שהוא בשביל לידע הפירוש ביחויב לו הדרך שיאמר להם דרך חזוקה יותר מאשר בדתו לילך כהמעשה דתלמידי רע"ק.

כנ"ל (פ"ב)⁶⁸ דער „אבוא אל אדוני שעירה” – בקיום היעוד „ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה”⁶⁹,

במהרה בימינו ממש.

(מושיחות ש"פ וישלח וש"פ וישב תשנ"א)

68) מפרש"י (לג, יד) בפשוטו של מקרא – כי אח"כ ממשיך רש"י „ונו"א יש לפ' זו רבים”.

69) עובדי' א, כא – ולא הועתק בפרש"י „והייתה לה' המלוכה” ואפילו לא רמזו ב„גומר” – כי זהו ענין נוסף על „אבוא גוי” ובזמן לאח"ז דאהפוך אל עמים כולם גוי – וראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ה ע' 175 הערה 71.

קומט צו דער אתחלתא פון דער גאולה, איז – „ויבא יעקב שלם עיר שכם”, „שלם בגופו . . בממונו . . בתורתו”⁶⁷, אַז אידן זיינען בריאים ושלמים, בגופם כפשוטו, בממונם, בבני חיי ומזוני רויחי, און בתורתם – מען לערנט תורה במנוחה, און אין אַן אופן פון „שלם בתורתו”: די תורה איז גאַנץ, מען לערנט סיי נגלה דתורה און סיי פנימיות התורה (שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות), אין אַן אופן פון „תורה אחת” און „תורה תמימה”.

און דאָס איז ממהר ביאת משיח צדקנו, ווען עס וועט מקויים ווערן

67) פרשתנו לג, יח ובפרש"י.

